

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2022; 4(1), 39-56

First Submission:26.01.2022

Revised Submission After Review:26.01.2022

Accepted For Publication: 18.03.2022

Available Online Since:31.03.2022

Research Article

EU Initiatives to Prevent the Terror Threat in the Mediterranean¹

Ali Özgür² & M. İnanç Özekmekçi³

Abstract

The most deadly of the threats to maritime security is terrorism at sea. Despite the fact that the number of attacks is less than on land, the possibility of a terrorist attack taking place in maritime areas should always be considered, given the few serious attacks that have occurred. Otherwise, these attacks will produce dire consequences that cannot be compensated. Today, one of the seas with the highest probability of a terrorist attack at sea is the Mediterranean. In the recent past, especially the civil wars in Syria and Libya, the political turmoil in the Arab countries and the emergence of radical terrorist groups such as DAESH, the crisis and instability have significantly increased the possible terrorist threat in the Mediterranean Basin. In this context, the EU, as a regional security actor, has taken some measures to strengthen maritime security and prevent the possible terrorist threat in the Mediterranean. In the article, it is aimed to determine the level of the terrorist threat in the Mediterranean region and to analyze the EU's counter-terrorism measures. The analysis is bidirectional. First of all, the actual terrorist attacks reported in the Mediterranean are analyzed in detail in the article. Then, the measures taken by the EU to combat terrorism and sort out the problem are analyzed in detail.

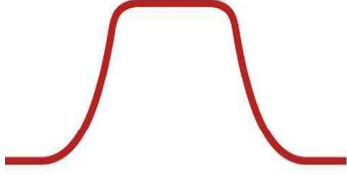
Keywords: Maritime Terrorism, Mediterranean Sea, European Union, Maritime Security, Asymmetrical Maritime Threats

JEL Codes: F53, F55, K40, N40, R59

¹ This study is based on the thesis “Main Threats to Maritime Security and Mediterranean Security in the Context of European Union Maritime Security Strategy” submitted to the Erciyes University Institute of Social Sciences by the first writer under the supervision of the second writer.

² PhD Student of Erciyes University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and Public Administration, Kayseri/Turkey, ali.ozgurr@yahoo.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8662-9616>. (Corresponding Author)

³ Assoc.Prof. Dr. Erciyes University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and Public Administration, Kayseri/Turkey, ozekmekci@erciyes.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0996-6664>

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2022; 4(1), 39-56

İlk Başvuru:26.01.2022

Düzeltilmiş Makalenin Alınışı:26.01.2022

Yayın İçin Kabul Tarihi:18.03.2022

Online Yayın Tarihi:31.03.2022

Araştırma Makalesi

Avrupa Birliği'nin Akdeniz'deki Terör Tehdidini Önlemeye Yönelik Girişimleri¹

Ali Özgür² & M. İnanç Özekmekçi³

Öz

Deniz güvenliğine yönelik tehditlerden en ölümcül olanı denizde terörizmdir. Saldırıların karaya oranla daha az sayıda olmasına rağmen, meydana gelen birkaç ciddi saldırı göz önüne alındığında, deniz alanlarında terör saldırısı gerçekleşme ihtimali her zaman göz önünde bulundurulmalıdır. Aksi halde bu saldırılar, telafisi mümkün olmayan vahim sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Günümüzde denizde terör saldırısı gerçekleşme ihtimalinin en yüksek olduğu denizlerden biri de Akdeniz'dir. Yakın geçmişte, özellikle Suriye ve Libya'daki iç savaşlar, Arap ülkelerindeki siyasi çalkantılar ve DAESH gibi radikal terör gruplarının ortaya çıkması başta olmak üzere yaşanan kriz ve istikrarsızlıklar Akdeniz Havzası'ndaki olası terör tehdidini ciddi ölçüde arttırmıştır. Bu çerçevede bölgesel bir güvenlik aktörü olan Avrupa Birliği (AB), deniz güvenliğini güçlendirmek ve Akdeniz'deki olası terör tehdidiyle mücadele etmek için birtakım önlemler almıştır. Makalede, Akdeniz bölgesindeki terör tehdidinin hangi düzeyde olduğunun belirlenmesi ve AB'nin terörle mücadele önlemlerinin analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Analiz çift yönlüdür. Makalede ilk olarak, Akdeniz'de rapor edilen fiili terör saldırıları kapsamlı bir şekilde incelenmektedir. Ardından da terörizmle mücadele etmek ve sorunu çözebilmek için AB tarafından alınan önlemler detaylı bir şekilde analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Denizde Terörizm, Akdeniz, Avrupa Birliği, Deniz Güvenliği, Asimetrik Deniz Tehditleri

JEL Kodlar: F53, F55, K40, N40, R59

¹ Bu çalışma ilk yazarın, ikinci yazar danışmanlığında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne sunduğu "Deniz Güvenliğine Yönelik Başlıca Tehditler ve AB Deniz Güvenliği Stratejisi Bağlamında Akdeniz Güvenliği" başlıklı Yüksek Lisans tezinden faydalanılarak hazırlanmıştır

² Doktora Programı Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kayseri/Türkiye, ali.ozgurr@yahoo.com, (Sorumlu Yazar)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8662-9616>.

³ Doç.Dr. , Erciyes Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kayseri/Türkiye, ozekmekci@erciyes.edu.tr,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0996-6664>

1. Giriş

Uluslararası toplumu ilgilendiren ve küresel bir olgu olan deniz güvenliği kavramı, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra ortaya çıkan karmaşık ve çok boyutlu tehditler tarafından yeniden şekillenmiş ve aynı zamanda devletleri bu yeni tehditlere karşı önlem almaya sevk etmiştir. Coğrafi olarak geniş ve yönetilmesi zor alanlar olan denizler, ortaya çıkan bu yeni tehditlere karşı oldukça savunmasız durumdadır (Germond ve Grove, 2010: 10). Deniz haydutluğu, denizde terörizm ve deniz taşımacılığına yönelik olası saldırılar, düzensiz göç, kitle imha silahlarının yayılması, insan kaçakçılığı ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi deniz alanında hâlihazırda zorluk teşkil eden çeşitli sorunlar bulunmaktadır (Boyer, 2007: 77). Bu tehditler sadece kıyı devletleri için değil, uluslararası toplum için de son derece endişe verici niteliktedir.

Deniz güvenliğine yönelik tehditlerden en hayati nitelikte olanı denizde terörizm olarak karşımıza çıkmaktadır. Soğuk Savaş boyunca gerçekleşmesi pek mümkün görülmeyen denizde terörizm tehdidi, gerçekleşmesi halinde bile fazla bir etki yaratmayacağı düşünülen bir saldırı biçimi olarak kabul edilmiştir. Ancak 11 Eylül saldırılarından sonra denizde terörizm olgusu uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmiş ve tehdit seviyesi ciddi ölçüde artmıştır. Saldırıların karaya oranla daha az sayıda olmasına rağmen, denizde meydana gelen birkaç ciddi saldırı göz önüne alındığında, deniz alanlarında olası terör saldırısı ihtimali her zaman göz önünde bulundurulmalı, ciddi önlemler alınmalı ve bu saldırılara karşı sürekli teyakkuzda olunmalıdır. Aksi halde bu saldırılar, telafisi mümkün olmayan vahim sonuçlara yol açabilecektir.

Jeopolitik konumu ve bulunduğu coğrafyada yaşanan siyasal istikrarsızlıklar Akdeniz Havzası'nı, denizde terör saldırısı gerçekleşme ihtimalinin en yüksek olduğu denizlerden biri haline getirmiştir. Yakın geçmişte Suriye ve Libya'da yaşanan iç savaşlar, Arap ülkelerindeki siyasi çalkantılar ve DAESH gibi radikal terör gruplarının ortaya çıkması başta olmak üzere yaşanan kriz ve istikrarsızlıklar Akdeniz Havzası'ndaki olası terör tehdidini daha da arttırmıştır.

Akdeniz'in güvenliğini sağlamak, bölgede yer alan ya da bölgeye yönelik çıkarları bulunan tüm aktörler için hayati bir öneme sahiptir. Bölgede hayati çıkarları bulunan en önemli aktörlerden biri de AB'dir. AB'nin dış sınırlarının %70'inden fazlasının denizlerden oluştuğu ve Akdeniz'in kıtalar arasında bir kavşak noktası olduğu düşünüldüğünde, bu bölgede deniz güvenliğinin sağlanması son derece önemlidir. Ayrıca Akdeniz'de deniz güvenliğinin sağlanması, yaklaşık 150 milyonu kıyı bölgelerinde olmak üzere 500 milyondan fazla insanı ilgilendirmekte ve Avrupa vatandaşlarının ekonomik istikrarını ve güvenliğini sağlamada önemli bir rol oynamaktadır (Evans, 2011: 11). Bu nedenle AB, yüksek risk ve tehdit içeren bu bölgeye yönelik terörle mücadelede birtakım önlemler almıştır.

İlgili literatür incelendiğinde, terörizm konusuna ilişkin olarak yapılan çalışmaların neredeyse tamamına yakınının kara merkezli terörizmle ilgili olduğu ve deniz terörizmine ilişkin çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. Akdeniz Havzası'nda meydana gelebilecek terör saldırısı ihtimalinin ciddi ölçüde artması ve uluslararası kamuoyunu endişeye sevk etmesi sonucu bu bölgedeki terör tehdidinin boyutunu deniz odaklı bir perspektiften inceleyen böyle bir çalışma yapılması gereği duyulmuştur. Bu makalede, Akdeniz bölgesindeki terör tehdidinin hangi düzeyde olduğunun belirlenmesi ve AB'nin terörle mücadele önlemlerinin analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada ilk olarak, Akdeniz'de rapor edilen fiili terör saldırılarına değinilmiştir. Ardından da, terörizmle mücadele etmek ve sorunu çözebilmek için AB tarafından ortaya konulan önlemler ele alınmaktadır. Makalede, veri toplama ve veri analizi için nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Deniz Güvenliği ve Denizde Terörizm

Tarihsel olarak incelendiğinde, denizler, hiçbir zaman terör eylemlerinin ana merkezinde yer almamıştır. Nitekim RAND Terörizm Veri tabanına göre, deniz hedeflerine ve varlıklarına yönelik yapılan saldırılar, son 30 yılda yapılan tüm uluslararası saldırıların yalnızca yüzde ikisini teşkil etmektedir. Geçmişte bu tür saldırıların nispeten az olmasının nedenlerinden biri, pek çok terör örgütünün kıyı bölgelerinden uzakta konumlanmış olmaları ve fiziksel olarak denizlerde eylem yapabilecek kapasiteye sahip olmamalarıdır (Chalk, 2008: 38). Soğuk Savaş sonrası teknolojik gelişmelerin ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması gibi etkilerle ortaya çıkan yeni güvenlik ortamı, terör örgütlerinin imkân ve kabiliyetlerini arttırmış ve eylemlerinin deniz alanlarına yayılmasına yol açmıştır. Bu bakımdan terör saldırılarının gerçekleşme olasılığı eskiye kıyasla daha da olası hale gelmiştir. Küreselleşme sonucu ticaretin ciddi oranda artması, denizlerin, deniz yollarının, dar geçitlerin, büyük limanların ve ticaret gemilerinin güvenliğinin sağlanması, küresel ve ekonomik güvenliğin tesis edilebilmesi için ciddi bir gerekliliktir. Bu bakımdan denizler, terör örgütlerinin korku ve endişe ortamı yaratması, ekonomik düzenin normal işleyişine darbe vurulması gibi amaçlarla saldırı düzenleyebileceği bir coğrafi alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Greenberg vd., 2006: 3). Bu çerçevede saldırı taktiklerinin şaşırtıcı ve öngörülemez bir nitelikte olması nedeniyle denizde terör saldırılarının meydana gelme potansiyeli uluslararası toplum tarafından oldukça muhtemel gözükmektedir. Terör örgütleri, bölgesel ve küresel ölçekte olmak üzere denizlerde çok çeşitli eylemlerde bulunma potansiyeline sahiptir. Örneğin, bir geminin kontrolünü ele geçirerek gemiyi, yakıt taşıyan başka bir gemiyi yok etmek için savaş silahı olarak kullanabilir. Böylelikle dünyadaki petrol ticaretinin dengesini bozabilir ve ciddi çevre sorunlarına neden olabilir. Liman girişinde büyük bir ticaret gemisini batırarak limana giriş çıkışları engelleyebilir. Yüzlerce yolcu taşıyabilen bir yolcu gemisinin kontrolünü ele geçirebilir ve talepleri karşılanmadığında gemideki yolcuları öldürebilir. Dolayısıyla terör saldırıları maddi ve manevi anlamda çok ciddi sonuçlara yol açabilir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra kullanılmaya başlanan bir kavram olan (Bueger, 2015: 159) deniz güvenliğine ilişkin akademik ilginin artışı 2000'li yılların başında yaşanan terör saldırılarıyla olmuştur (Germond, 2015: 137). Devletlerin deniz yetki alanları üzerindeki anlaşmazlıkları ve deniz bölgelerinin kontrolü vb. ilişkin konular Soğuk Savaş boyunca geleneksel deniz güvenliği kapsamında değerlendirilmekteyken (Germond, 2015: 138), bu dönemin sona ermesiyle birlikte ortaya çıkan yeni asimetrik risk ve tehditler, deniz güvenliği olgusunun algılanmasında önemli değişim ve dönüşümleri de beraberinde getirmiştir. 11 Eylül saldırılarından sonra güvenlik teorileri literatüründeki tartışmalarda başı çeken en önemli tehditlerden biri olarak kavranmaya başlansa da denizde terörizm olgusu 1960'ların başında ortaya çıkan bir tehdittir. Gemi taşımacılığına yönelik artan terör saldırılarını o döneme kadar geriye götürmek mümkün olsa da (Murphy, 2007: 49) teröre karşı mücadeleye yönelik uluslararası iş birliği ve alınması düşünülen ortaklaşa tedbirler 11 Eylül saldırılarına kadar sınırlı düzeyde kalmıştır.

Günümüzde, deniz güvenliğine yönelik tehditler arasında gemilere karşı gerçekleştirilen terör saldırıları, deniz haydutluğu ve silahlı soygun, uyuşturucu kaçakçılığı, insan kaçakçılığı, deniz kirliliği, yasadışı balıkçılık, doğal tehlikeler ve deniz yetki alanları üzerindeki anlaşmazlıklar yer almaktadır (McNerney vd., 2017: 12) ve denizde terörizm olgusu deniz güvenliğine yönelik en hayati tehdit olarak kabul edilmektedir (Bateman, 2006: 77). Denizde gerçekleşen terör eylemleri genellikle çok sayıda insan kayıplarına yol açmakta, büyük maddi zararlara neden olmakta, korku ve güvensizlik ortamı yaratmaktadır. Denizde terörizmin de içinde yer aldığı terörizm kavramı, Avrupa Birliği Güvenlik Stratejisi çerçevesinde

hazırlanan raporda ulusal hukuktaki suç tanımına uyan, belirli bir siyasi amaç ile gerçekleştirilen, doğası ve sonuçları itibariyle bir devlete veya uluslararası bir aktöre ciddi zararlar verebilecek eylemler olarak tanımlanmaktadır (Burak ve Sevinç, 2012: 92). Bu açıdan bakıldığında, şiddet içeren bütün eylemlerin terörizm olarak nitelendirilmesi mümkün gözükmemekte ve herhangi bir eylemin terörizm kategorisine girebilmesi için siyasi bir amaç taşınması gerektiği görülmektedir. Bu noktada, denizde terörizm ve deniz haydutluğu eylemleri arasında da bir ayırım olduğunun altı çizilmelidir. Gerek denizde terörizm gerekse de deniz haydutluğu eylemlerinin işleyiş biçimleri birbirine oldukça benzer olmakla birlikte, bu iki eylem arasındaki ayırım, gerçekleştirilen saldırının arkasında yatan temel motivasyonda yatmaktadır. Terör saldırıları siyasi motivasyonlarla işlenirken, deniz haydutluğu temel olarak finansal amaçlar için gerçekleştirilir. Bazı durumlarda denizde terörizm ile deniz haydutluğu iç içe geçmektedir. Terör örgütleri, terör faaliyetlerine finansman sağlamak (gelir kaynağı olarak kullanmak) ve bölgesel varlığını güçlendirmek için gemi kaçırma gibi deniz haydutluğu eylemleri gerçekleştirmektedir. Ayrıca teröristler ve diğer suç örgütleri, birbirleriyle çalışarak karşılıklı yarar sağlamaktadırlar (Cilluffo, 2000: 5).

Denizde terörizm kavramının üzerinde ittifaka varılan evrensel bir tanımı olmadığı için kavrama ilişkin çok sayıda tanımlama girişi mevcuttur. Bu tanımlardan birine göre denizde terörizm; deniz ortamında, deniz araçlarını kullanarak meydana gelen veya deniz vasıtalarına, açık deniz platformlarına ve kıyı bölgelerindeki tesislere yapılan siyasi amaçlı saldırılar olarak kavranmaktadır (Feldt vd., 2013: 24). Asya-Pasifik Güvenlik ve İşbirliği Konseyi (CSCAP) tarafından yapılan tanımda ise denizde terörizm; deniz ortamında bulunan gemilere, açık deniz veya kıyıda bulunan platformlara, limanlara, yolculara, kıyı tesislerine veya yerleşim bölgelerine ve turistik yerlere yönelik terör eylemleri ve faaliyetleri olarak ifade edilmiştir (Quentin, 2003: 8). Kısaca ifade etmek gerekirse, deniz ortamındaki yapıların (gemiler, limanlar, açık deniz ve kıyı platformları gibi) hedef alınması durumunda veya daha basitçe denizden veya denize yönelik siyasi amaçlı bir saldırı gerçekleştirilmesi durumunda bu eylemler denizde terörizm olarak nitelendirilebilir.

3. Akdeniz Güvenlik Ortamı ve Akdeniz'in AB için Önemi

Denizler ve okyanusların AB Üyesi ülkeler için hayati bir rol oynadığı, Birlik üyesi 28 ülkeden 23'ünün denize kıyısı bulunması ve bu ülke nüfuslarının yaklaşık yarısının denizcilik bölgelerinde yaşamasından anlaşılması mümkündür. AB üye devletlerinin yargı yetkisi altında bulunan deniz alanlarının kapladığı alan, Birliğin karasal topraklarından daha büyüktür. AB açısından denizcilik önemli bir sektördür. AB'nin dış ticaretinin yaklaşık %90'ı ve iç ticaretinin %40'ından fazlasının deniz yoluyla gerçekleştirilmesi deniz alanlarının Birlik için önemini ortaya koymaktadır. Avrupa deniz limanlarından yılda 350 milyon yolcu ve yaklaşık 3,5 milyar ton yük geçmekte ve Birlik limanlarında ve bununla ilişkili hizmetlerde yaklaşık 350.000 kişi istihdam edilmektedir (Raab, 2009: 37). AB, özellikle deniz taşımacılığı, gemi yapım teknolojisi, kıyı turizmi, yenilenebilir enerji kaynakları dâhil olmak üzere açık deniz enerjisi ve yardımcı hizmetler konusunda dünyanın önde gelen deniz gücüdür (Avrupa Komisyonu, 2006). Gemi yapımı ve nakliyesi, limanlar ve balıkçılık önemli denizcilik faaliyetleri olmakla birlikte, açık denizde bulunan enerji kaynakları (petrol, gaz ve yenilenebilir enerji kaynakları dâhil), kıyı ve deniz turizmi de AB Üyesi ülkelere büyük kazançlar sağlamaktadır. AB istihdamının %1'ini oluşturan denizcilik ve kıyı turizmi yaklaşık iki milyon kişiye istihdam kaynağı oluşturmaktadır. Bu bakımdan denizler, AB'nin ekonomik ve sosyal yaşamında önemli bir rol oynamaktadır (Lawrence, 2007: 260).

Birliği çevreleyen tüm denizler içinde Akdeniz Havzası AB için öncelikli coğrafi alanlardan birisi konumundadır. İspanya, İtalya, Fransa, Yunanistan, Malta, Portekiz, Hırvatistan, Güney Kıbrıs ve Slovenya olmak üzere Birliğe üye dokuz ülkenin Akdeniz'e kıyısı

bulunmaktadır. Eski ve köklü ticaret ağlarını içeren ve küresel ticaretteki en önemli üç geçiş noktasına (Süveyş Kanalı, İstanbul Boğazı ve Cebelitarık Boğazı) ev sahipliği yapan Akdeniz, Avrupa'nın en büyük yarı kapalı denizi olarak tanımlanmaktadır. Avrupa, Afrika ve Asya'nın kavşağında yer almakta ve yaklaşık 2,5 milyon kilometrekarelik bir alanı kaplamaktadır. Kıyı şeridinin uzunluğu ise yaklaşık 46.000 kilometredir. Akdeniz'e kıyısı olan bölgelerde yaklaşık 480 milyon insan yaşamaktadır (Lange, 2020: 35-40).

Güvenlik kavramı açısından bakıldığında ilk olarak, kıtalar arasında bir kavşak noktası olan Akdeniz'de seyrüsefer yapan yolcu veya kargo gemilerinin, teröristlerin kontrolü altına girme veya terör saldırılarına maruz kalabilme ihtimali bulunmaktadır. Özellikle, Avrupa'nın petrol ve doğal gaz ithalatının %65'inden fazlasının Akdeniz üzerinden sağlanması, bu Havza'nın enerji güvenliği açısından da Birlik için önemini ortaya koymaktadır. Petrol tankerlerinin yanı sıra, Akdeniz Havzası'nın güney ve kuzey kıyılarını birbirine bağlayan beş denizaltı boru hattı vasıtasıyla Cezayir ve Libya doğal gazı İspanya ve İtalya üzerinden Avrupa'ya ulaştırılmaktadır. Bölgede güvenli ve istikrarlı bir ortam, yalnızca ithalatçı ülkeler için değil, aynı zamanda bölgenin enerji üreticileri için de önem arz etmektedir (Parisis, 2015: 17). Dolayısıyla Akdeniz'de; gemilere, limanlara, boru hatlarına veya petrol terminallerine yönelik meydana gelebilecek terör saldırılarının artan petrol fiyatları, ticaretin sekteye uğraması, geçiş noktaları ve limanlarda tıkanıklık yaşanması, taşınan malların sigorta masraflarının artması, çevre kirliliği, bölge için en büyük gelir kaynaklarından biri olan turizmin sekteye uğraması gibi taşıdığı riskler nedeniyle küresel ekonomiye olumsuz etkileri son derece büyük olacaktır (Korin, 2004: 65-66). Özellikle Süveyş Kanalı, Cebelitarık Boğazı, İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının, meydana gelebilecek hasarın boyutuna göre günlerce gemi trafiğine kapatılması ihtimali göz önüne alındığında, yaşanması muhtemel olayların küresel çapta bir felaket anlamına geleceği açıktır. Tüm bunlara Akdeniz'in, aynı zamanda en fazla düzensiz göçmenin Avrupa'ya geçiş yaptığı bölge olması ve düzensiz göç dalgalarının da AB için ciddi bir güvenlik problemi yarattığının eklenmesi gereklidir. Zira Avrupa'ya geçen düzensiz göçmenler arasında terör örgütü üyelerinin de bulunması muhtemeldir. Bu yolla Avrupa topraklarına ulaşan militanların Avrupa'da büyük saldırılar düzenleyerek güvensiz bir ortam yaratabilme ihtimalleri her zaman mümkündür.

Güvenlik çerçevesinden değerlendirildiğinde, Akdeniz'in doğusundaki ve batısındaki güvenlik ortamı arasında bariz farklılıklar görülmektedir. Doğu Akdeniz'deki güvenlik ortamı, Türkiye ve Rusya'nın yanı sıra Basra Körfezi ve Hint Okyanusu'ndaki ortamla ilişkili şekillenirken, Batı Akdeniz'de ise Kuzey Afrika bölgesinde yaşanan gelişmelerle bağlantılı sorunlarla karşı karşıya kalınmaktadır. Batı Akdeniz'deki esas güvenlik riski Kuzey Afrika'daki artan kriz ve istikrarsızlıklarla ve yine bölgede varlıklarında artış görülen terör örgütleri ile ilişkilidir (Milli Güvenlik Kurulu, 2012: 5). Dolayısıyla bu coğrafya güvenlik bağlamında Birlik için kırılgan bir görünüme sahiptir. Kuzey Afrika'da bulunan Cezayir, Mısır, Libya, Mali, Fas ve Tunus'ta ortaya çıkması muhtemel çatışma risklerinin Avrupa'ya yayılması ihtimali de özellikle son yıllarda AB güvenlik stratejisi açısından ciddi anlamda endişe kaynağı oluşturmaktadır (Parisis, 2015: 38). Zira denizde terör saldırısı gerçekleşme ihtimali, Akdeniz Havzası'nı çevreleyen coğrafyada yaşanan yoğun krizler nedeniyle oldukça yüksektir. Arap Baharı ve bunun sonucunda ortaya çıkan ciddi istikrarsızlık ve otorite boşluklarının, terör örgütlerinin hareket alanını genişlettiği ve bölgede meydana gelebilecek terör tehdidinin artmasına yol açtığı belirtilmektedir (Türk Deniz Kuvvetleri Stratejisi-DZKK, 2015).

4. Akdeniz'de Gerçekleştirilen Başlıca Terör Saldırıları

Denizde terör saldırıları ilk olarak 1960'ların başında ortaya çıkmış olmakla birlikte (Murphy, 2007: 49), uluslararası kamuoyunun dikkatini ilk çeken denizde terör saldırısı, Achille Lauro adlı İtalyan yolcu gemisinin 1985 yılında Filistin Kurtuluş Cephesi tarafından

kaçırılmasıdır. Akdeniz'in Mısır kıyılarında meydana gelen bu olay, denizde gerçekleşen terör saldırılarının dönüm noktası olarak kabul edilmektedir (Samarasinghe, 2008: 75). Yolcu gemisinin kaçırılması Akdeniz Bölgesi'ndeki seyahat alanında sert bir düşüş yaşanmasına neden olmuş, limanlarda ve gemilerde alınan güvenlik önlemlerinin yeterliliği konusunda ciddi endişeleri ortaya çıkartmıştır (Simon, 1986: 1).

Akdeniz'de gerçekleşen terör eylemleri özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra ciddi bir artış göstermiştir. Cebelitarık Boğazı yakınlarında İngiliz ve ABD ticaret ve donanma gemilerine 2002 yılında El Kaide terör örgütü tarafından saldırı girişiminde bulunulmuş, ancak bu girişim Fas gizli servisi tarafından başarılı bir şekilde engellenmiştir. (Roell, 2009: 2). Kasım 2014'teyse DAESŞ bağlantılı teröristler, Akdeniz'deki İsrail deniz platformlarına saldırmak amacıyla Mısır Donanması'na ait füze atma yeteneğine sahip bir gemiye el koymuştur. Ancak el konulan bu geminin denizde bir başka gemi tarafından durdurularak içindeki militanların etkisiz hale getirildiği açıklanmıştır. Ayrıca Mısır Ordusu tarafından militanlara ait dört teknenin de imha edildiği belirtilmiştir (Toi, 2014: 1-2). Bu olaydan kısa bir süre sonra 16 Temmuz 2015'te Sina Yarımadası yakınlarında bulunan bir Mısır devriye botuna saldırı gerçekleştirilmiş ve bu saldırı DAESŞ militanları tarafından üstlenilmiştir. Saldırının ardından DAESŞ militanları, Akdeniz'de roket kullanarak Mısır donanmasına ait bir gemiyi yok ettiklerini belirten bir açıklama yapmıştır. Mısırlı yetkililer, militanlarla hafif düzeyde silahlı çatışma yaşandığını ardından da gemiye doğru güdümlü füze atıldığını ancak can kaybı yaşanmadığını bildirmiş, buna karşın DAESŞ terör örgütü tarafından saldırıya ilişkin olarak gemiye doğru atılan bir füzeyi ve gemide büyük bir patlama yaşandığını gösteren fotoğraflar yayınlanmıştır (Nightingale, 2015: 1). Yapılan bu saldırıyla, DAESŞ'in Akdeniz'in Sina Yarımadası kıyılarındaki savaş gemilerini hedef alma kapasitesini ciddi ölçüde arttırdığı ortaya çıkmıştır.

Diğer yandan, Libya'da yaşanan siyasi istikrarsızlık sonucunda Sicilya ve Lampedusa gibi Avrupa'ya giden önemli geçitlerden sadece birkaç yüz mil uzakta olan bu ülkenin stratejik konumu, DAESŞ militanlarının Akdeniz üzerinden Avrupa'ya erişme fırsatını oldukça kolaylaştırmıştır (Martino, 2015: 1). DAESŞ terör örgütünün Libya kıyılarında etkin olması ve hâlihazırda Kuzey Afrika'dan Umman Denizi'ne uzanan nakliye yollarını tehdit etmesi, bu terör örgütünün Akdeniz'deki varlığını daha da arttırdığına işaret etmektedir. Öte yandan, bu örgütün son zamanlarda güdümlü ve uzun menzilli füzelere sahip olma ihtimali dikkate alındığında, Akdeniz'de seyrüsefer yapan gemilere karşı uzaktan saldırı yapabilme kapasitesinin de önemli ölçüde arttığı düşünülmektedir.

11 Eylül 2001'de ABD'ye yönelik yapılan terör saldırısının ardından, terör saldırılarının gerçekleştirilmesinde ulaşım araçlarının çok etkin bir şekilde kullanılabilmesi anlaşılmıştır. Akdeniz Havzası'nda AB'ye yönelik terör tehdidi hala yüksek bir seviyededir. Saldırıların sayısı genel olarak azalmış olsa da, saldırılar oldukça yıkıcı bir etki yaratmaktadır. Donanma gemileri ve ticari gemiler dışında, terörist grubun saldırılarını başlatmak için balıkçılık yapan tekneleri hedef alabileceği endişesi de giderek artmaktadır. Son yıllarda terörün odak noktası; Pakistan, Afganistan, Arap Yarımadası ve Doğu Afrika'da aktif bir şekilde faaliyet gösteren El Kaide terör örgütünden, başta Ortadoğu olmak üzere Akdeniz bölgesinde faaliyetlerini sürdüren DEASŞ terör örgütüne doğru kaymıştır. Ancak karada terör eylemleri gerçekleştirme ihtimalinin daha yüksek olduğu belirtilen DAESŞ bağlantılı teröristlerin, donanım, personel eğitimi ve sürdürülebilirlik açısından denizde operasyon yapabilecek bir kabiliyete henüz sahip olmadığı ileri sürülmektedir. Diğer taraftan örgütün, limanlara, kıyıya yakın gemilere veya tesislere karşı saldırı gerçekleştirebilme olasılıkları daha yüksek görünmektedir (Morabito, 2018: 58). Yine DAESŞ terör örgütünün, gemileri silah sistemleriyle donatarak, yolcu gemilerini, petrol platformlarını veya konteyner gemilerini hedef almasının oldukça kuvvetli bir ihtimal olduğu konusunda NATO uluslararası toplumu uyarmıştır (Brown, 2016). Dolayısıyla DAESŞ terör örgütü, Akdeniz'in güvenliği için kesinlikle göz ardı edilmemesi gereken bir tehdittir.

Bölgede DAESH'in yanı sıra PKK ve Hizbullah gibi Akdeniz'in güvenliği için potansiyel tehdit oluşturan birçok terör örgütü bulunmaktadır. Bunlardan biri de özellikle deniz saldırılarıyla tanınan, üyeleri eğitilmiş kişilerden oluşan ve bölgedeki en kanlı örgütlerden biri olarak bilinen Ansar Bait al-Maqdis adlı terör örgütüdür (Morabito, 2018: 58). Genel olarak bu örgütler, sivil ve askeri gemilerin güvenliğini tehdit edebilirler. Diğer taraftan, Akdeniz bölgesinde çok sayıda saldırılara karşı savunmasız olan petrol ve doğal gaz tesisi bulunmaktadır. Aynı şekilde bu örgütler, savunmasız olan bu yapılara karşı da ciddi tehdit oluşturmaktadır (Taufel, 2015: 35).

5. AB'nin Terörle Mücadele Önlemleri

5.1. AB Terörle Mücadele Politika ve Stratejileri

11 Eylül tarihinde gerçekleşen terör saldırıları, Avrupa Birliği'ni terörle mücadele kapsamında, hem kendi güvenliğini hem de küresel güvenliği sağlamak için harekete geçmeye zorlamıştır. Bu tarihten itibaren AB, terörle mücadeledeki rolünü büyük ölçüde arttırmış ve terörle mücadele çabalarında ciddi ilerleme kaydetmiştir. Öte yandan, Akdeniz Havzası'ndan Birliğe yönelik meydana gelebilecek saldırılar AB açısından bir iç güvenlik endişesi doğurmuş ve tedbir alınması gereken önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır (Wolff, 2012: 161). Bu çerçevede, 11 Eylül tarihinde gerçekleşen terör saldırılarından sonra AB, Akdeniz'de terörle mücadele etmek için sistematik olarak bir dizi politika, strateji ve eylem planı hayata geçirmiş ve çok sayıda operasyon gerçekleştirmiştir.

Bunlardan ilki, 14 Eylül 2001 tarihinde ortaya konulan “Avrupa Tutuklama Emri (EAW)” adını taşıyan terörle mücadele politikasıdır. 2002 yılının Haziran ayında yürürlüğe giren bu temel politika, AB üyesi ülkeler arasındaki cezai kovuşturmalar veya gözaltı ve tutuklama hükümlerine ilişkin yargı kararlarının üye ülkeler tarafından karşılıklı tanınmasını içermektedir. Diğer taraftan bu politika, terör eylemleri de dâhil olmak üzere yasalarla cezalandırılacak birtakım eylemleri tanımlamakta ve üye ülkeler arasındaki sınır kontrollerinin önemini belirtmektedir (Avrupa Tutuklama Emri, 2002: 2)

21 Eylül 2001'de uygulamaya konulan “AB Terörle Mücadele Eylem Planı”, terör tehdidine karşılık vermek için oluşturulan bir diğer önemli AB politikasıdır. Eylem Planı, terörle mücadelenin AB'nin öncelikli hedefi haline gelmesi gerektiğini ve AB'nin terörle mücadelede “her koşulda uyum içinde” çalışacağını vurgulamaktadır. Eylem Planı ayrıca terörle mücadele için uluslararası yasal araçlar geliştirmeyi ve bu araçları uygulamayı, AB üye devletlerinin istihbarat teşkilatları arasındaki iş birliğini ve bilgi alışverişini güçlendirmeyi ve bu konudaki tüm AB politikalarının tutarlılığını sağlamak için politikalar arasındaki koordinasyonu güçlendirmeyi amaçlamaktadır (AB Terörle Mücadele Eylem Planı, 2001: 1)

Aralık 2003'te Avrupa Güvenlik Stratejisi'nin (ESS) kabulü, AB'nin bir güvenlik aktörü olarak ortaya çıkması bakımından önemli bir adım olmuştur. Belgede, Birliğin ve Üye devletlerin karşı karşıya olduğu ortak güvenlik ortamı ele alınmıştır. Güvenlik ortamı ele alınırken, Strateji tarafından tanımlanan 5 temel tehdit vurgulanmıştır. Bunlar: terörizm, kitle imha silahlarının yayılması, bölgesel çatışmalar, devlet başarısızlığı ve organize suçtur. Stratejide bu temel tehditlere yer verilmekte, ancak AB'nin bu tehditlere nasıl yanıt vermesi gerektiğine ilişkin somut önlemler içermemektedir. Strateji, AB'nin stratejik çıkarlarını yürütmede daha aktif hale gelmesi, özellikle askeri açıdan daha yetenekli olması, çeşitli araç ve kapasiteleri bir araya getirerek daha tutarlı olması ve ortaklarıyla birlikte daha etkin bir şekilde çalışması gerektiğini belirtmektedir (Avrupa Parlamentosu, 2013: 25).

2004 yılının Mart ayında Madrid'de meydana gelen terör eylemleri sonrasında, AB Terörle Mücadele Eylem Planı revize edilerek 18 Haziran 2004 tarihinde “Terörle Mücadele

Bildirgesi” yayımlanmıştır. Bildirge, terörle mücadele için uluslararası anlaşmaların güçlendirilmesini ve uluslararası çabaların artırılmasını, AB kurumları ve üye ülkelerin yasal mevzuatlarındaki önlemlerin iyileştirilmesini, AB'nin üçüncü ülkelerle dış ilişkilerinin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Ayrıca terörist gruplarının ekonomik kaynaklara erişiminin engellenmesi, terör örgütlerine katılımı kolaylaştıran faktörlerin belirlenmesi, uluslararası ulaşım güvenliğinin ve etkili sınır kontrol sistemlerinin güçlendirilmesi de bu Bildiride ifade edilen amaçlar arasındadır (Terörle Mücadele Bildirgesi, 2004: 9).

2005 yılında Londra’da meydana gelen terör saldırıları, AB’yi terörle mücadele kapsamında acilen yeni önlemler almaya sevk etmiştir. Bu bağlamda, 30 Kasım 2005 tarihinde AB Terörle Mücadele Stratejisi, Yargı ve İçişleri Komitesi tarafından onaylanarak kabul edilmiştir. Strateji, 2005 sonrası dönemde terörle mücadele önlemlerini kapsamlı bir şekilde tanımlamakta ve terörizmin tüm ülkeler için ortak bir tehdit olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca Strateji, AB'nin, vatandaşlarına daha özgür ve güvenli bir Avrupa sunmak için terörle küresel olarak mücadele etme konusundaki kararlılığını göstermektedir (AB Terörle Mücadele Stratejisi, 2005: 3-6). AB kabul edilen bu Strateji ile terör saldırılarına karşı güvenlik açığını azaltmak için ulusal ve uluslararası düzeyde iş birliği ihtiyacını ortaya koymaktadır (Prezelj, 2008: 25).

AB Terörle Mücadele Stratejisi’nin temel hedefleri şu şekilde sıralanmıştır: İnsanların terör örgütlerine katılma nedenlerini tespit etmek ve bu nedenleri engellemek, vatandaşları ve altyapı tesislerini terörist saldırılara karşı muhafaza etmek, terör faaliyetlerini izlemek ve terör örgütleri tarafından oluşturulan organize sistemlerin işleyişini bozmak, bir saldırıdan sonra ortaya çıkabilecek sorunları çözmek ve Üye ülkelerin terör saldırılarına cevap verebilmesi için uluslararası kuruluşlarla koordineli bir şekilde çalışma kapasitelerini geliştirmek (AB Terörle Mücadele Stratejisi, 2005: 16).

Kasım 2005'te Barselona Zirvesi'nde, AB ile Kuzey Afrika ve Orta Doğu'daki komşuları arasındaki iş birliğini geliştirmek amacıyla “Avrupa-Akdeniz Terörle Mücadele Davranış Kuralları” kabul edilmiştir. Çerçeve niteliğindeki bu Kurallar, BM kararları doğrultusunda terörle mücadele etmeyi taahhüt etmekte ve uluslararası iş birliğini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Ayrıca bu Kurallar, taraf tüm ülkelerin dayanışma ruhu içinde terörle mücadele etmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Avrupa-Akdeniz Terörle Mücadele Davranış Kuralları, 2005: 4).

5.2. AB Deniz Güvenliği Stratejisi

AB, gemilerin seyrüsefer özgürlüğünü sağlamak, gelişen ve değişen küresel güvenlik ortamına uyum sağlamak için 2014 yılının Haziran ayında Avrupa Birliği Deniz Güvenlik Stratejisi'ni (EUMSS) ilan etmiştir. EUMSS, bugüne kadarki en kapsamlı ve entegre AB güvenlik stratejisidir. Ayrıca EUMSS, 2003 Avrupa Güvenlik Stratejisi ve 2010 İç Güvenlik Stratejisi gibi mevcut stratejilerle de uyumluluk göstermektedir.

Stratejinin amacı, AB deniz güvenliğinin iç ve dış yönlerini koordineli bir yaklaşım oluşturmak için bir araya getirmek, küresel denizcilik alanında etkili ve güvenilir ortaklıkları teşvik etmek, uygun maliyetli deniz güvenliği girişimi organize etmek ve AB Üyesi ülkeler arasındaki sinerjiyi artırmaktır. Strateji, dört yol gösterici ilkeye dayanmaktadır (AB Deniz Güvenliği Stratejisi, 2014).

- 1- Sektörler Arası Yaklaşım: Hem sivil hem de askeri tüm makamların ve AB kurumlarının iş birliğini içermelidir.
- 2- İşlevsel Bütünlük: Birliğin ve üye devletlerin strateji oluşturmayı gerektiren denizcilik alanlarına yönelik müdahale yetkinliğini geliştirmelidir.

- 3- Kural ve İkelere Saygı: BMDHS gibi uluslararası sözleşmelere ve ikili anlaşmalara uyumlu olmalıdır.
- 4- Denizcilik Alanında Çok Taraflılık: Birleşmiş Milletler (BM) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) başta olmak üzere ilgili uluslararası ortaklar ve kuruluşlarla iş birliğini içeren çok taraflılığı benimsemelidir.

Strateji, geleneksel askeri sorunlar, deniz haydutluğu, kitle imha silahlarının yayılması ve terörizm gibi tehditlerle mücadele etmeyi içeren kapsamlı bir yaklaşım sunmakta ve bu tehditlere karşı önlem almayı amaçlamaktadır. Strateji, bu zorluklar karşısında, AB'ye herhangi bir ek yük getirmeden, AB'nin sahip olduğu askeri deniz kapasitesinin aktif kullanımını iyileştirmeyi desteklemektedir (AB Deniz Güvenliği Stratejisi, 2014).

18 Aralık 2014 tarihinde Avrupa Konseyi bu Stratejiyi uygulamak, Avrupa denizlerini daha güvenli bir hale getirmek ve AB'nin deniz menfaatlerini karşı karşıya olduğu risk ve tehditlere karşı korumak için Avrupa Birliği Deniz Güvenliği Stratejisi (EUMSS) Eylem Planı'nı kabul etmiştir. Haziran 2014'te kabul edilen bu Eylem Planı, AB'nin karşı karşıya olduğu deniz kaynaklı tehlikelerle yüzleşmek için sınır ötesi ve sektörler arası bir yaklaşım benimsemektedir. Plan aynı zamanda, AB'nin denizcilik ekonomisini güçlendirme taahhüdünün de merkezinde yer almaktadır. Çünkü Avrupa'nın denizcilik alanındaki yatırımları, ancak denizlerin güvenli ve emniyetli olması halinde müreffeh olabilir (AB Deniz Güvenliği Stratejisi Eylem Planı, 2014).

Avrupa Konseyi tarafından 2014 yılında Strateji'nin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için kabul edilen Eylem Planı 2018 yılında güncellenmiştir. Bu güncelleme, hızla değişen güvenlik ortamında meydana gelen gelişmeler doğrultusunda, Strateji'nin eksikliklerinin giderilerek AB güvenliğine yönelik mevcut ve gelecekteki tehditlere karşı cevap verebilecek nitelikte kalması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Gözden geçirilmiş bu Eylem Planı, AB deniz güvenliğinin iç ve dış yönlerini ortak bir çerçeve içine almış, gelişmelere karşı AB ve Üyesi devletlerin hemen tepki verebilme kabiliyetini önemli ölçüde arttırmıştır (AB Deniz Güvenliği Stratejisi Eylem Planı, 2014).

Güncellenen Eylem Planı, deniz güvenliğini sağlamada aktif bir şekilde rol alan paydaşlar arasında bilgi alışverişi yaparak denizde durumsal farkındalığı arttırmanın ve bu sayede de saldırı gerçekleşmeden müdahale edebilmenin son derece önemli olduğunu vurgulamaktadır. Yine bu kapsamda Eylem Planı, deniz ortamındaki risk ve tehditleri daha iyi tespit etmek için Frontex, EUROSUR ve diğer AB kurumları arasındaki iş birliğinin daha da güçlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Ayrıca Eylem Planı'nda, AB'nin Akdeniz bölgesindeki ülkelerin sahil güvenlik güçlerini geliştirmek için eğitim ve öğretim faaliyetleri düzenlenmesi gerektiği de belirtilmektedir (AB Deniz Güvenliği Stratejisi Revize Edilmiş Eylem Planı, 2018).

Denizde meydana gelen terör eylemleri, yerel, bölgesel ve küresel denizcilik yönetim sistemlerinin zayıflıklarından yararlanmaktadır (AB Konseyi, 2014). Bu kapsamda AB, denizde gerçekleşebilecek veya denizden gelebilecek terör tehdidine yönelik etkili bir şekilde karşılık vermek, terör tehdidinin temel nedenlerini ortadan kaldırmaya yönelik mücadele etmek ve AB deniz sınırlarının yönetimine olan güveni yeniden sağlamak için güçlü bir siyasi irade göstermiştir. Ayrıca AB, terör sorununu önlemek için iş birliği, koordinasyon ve bir dereceye kadar uyumlaştırma araçlarının yanı sıra ilgili kurumlara ciddi mali destek de sağlamıştır ve sağlamaya da devam etmektedir (Fantinato, 2021: 169-195).

5.3. AB Küresel Güvenlik Stratejisi (EUGS)

Avrupa Birliği, ilkinden yaklaşık 13 yıl sonra, Haziran 2016 tarihinde Avrupa Birliği Küresel Stratejisi (EUGS) adlı ikinci güvenlik stratejisini yayımlamıştır. Strateji, AB'nin ortaya çıkacak dış krizlere karşılık verebilmesi ve bu alandaki görevleri diğer kurumlarla iş birliği içerisinde koordineli bir şekilde yerine getirebilmesi için paydaşların tamamının güvenlik ve savunma yeteneklerini geliştirmeye katkıda bulunması gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca Strateji, deniz güvenliğini artırmak amacıyla Frontex gibi AB bünyesinde yer alan kurumlar ile daha fazla koordinasyon sağlanması gerektiğine de dikkat çekmektedir (AB Küresel Güvenlik Stratejisi, 2016).

Strateji, NATO'nun dünyadaki en güçlü askeri ittifak olduğunu belirterek, asimetrik risk ve tehditlere karşı mücadele etme ve denizleri daha güvenli bir hale getirme gibi konularda AB'nin NATO ile hâlihazırda var olan mevcut ortaklığını daha da kuvvetlendireceğini ifade etmektedir. Ayrıca Strateji, ilgili devletlerle ortak menfaatler temelinde daha fazla iş birliği yapacağını, çok yönlü ilişkiler kuracağını, organize suç, kaçakçılık ve terörle mücadele gibi zorluklar karşısında mevcut ortaklıkları daha da geliştireceğini vurgulamaktadır (AB Küresel Güvenlik Stratejisi, 2016).

5.4. AB'nin Denizde Terörizmle Mücadeleye Yönelik Girişim ve Operasyonları

5.4.1. Avrupa Deniz Kuvvetleri (EUROMARFOR)

Denizde terörle mücadele alanındaki sınırlı iş birliği alanına rağmen, AB, Avrupa Deniz Kuvvetleri (EUROMARFOR) gibi NATO dışında çok uluslu deniz kuvvetleriyle Akdeniz'deki güvenliği sağlamak için yürütülen operasyonlara katılmıştır. EUROMARFOR, 1995 yılında Fransa, İspanya, Portekiz ve İtalya tarafından kabul edilen, gerektiğinde kullanılmak üzere etkinleştirilen çok uluslu bir deniz gücüdür. Deniz kontrolü, barışı koruma operasyonları, krize müdahale operasyonları (önleyici konuşlandırma, deniz devriyesi, mayın temizleme vb.) ve barışın uygulanması gibi görevlere sahiptir. Kuruluşundan itibaren, NATO da dâhil olmak üzere bölgesel ortaklarla iş birliği içerisinde çalışan bu Kuvvet, Yunanistan ve Türkiye'nin gözlemci olarak katılmasıyla kapsamını daha da genişletmiştir. EUROMARFOR, kısa süreli operasyonlar için yalnızca birkaç kez etkinleştirilmiştir (Hallams vd., 2013: 180).

İlki, 1 Ekim 2002 tarihinde başlatılarak 30 Kasım 2002 tarihine kadar süren Doğu Akdeniz'de icra edilen “*Coherent Behaviour*” adlı operasyondur (Global Security, 2012). Operasyon, yasadışı uyuşturucu kaçakçılığı ve özellikle terörle mücadeleye odaklanan bir gözetleme görevidir. EUROMARFOR, Akdeniz'de istikrarı yeniden tesis etmek için AB'nin aktif katılım kapasitesini göstermiş, gerektiğinde terörle mücadele operasyonu gerçekleştirme kapasitesini ortaya koymuştur (Feldt, 2011: 16). 29 Şubat 2008 - 28 Şubat 2009 tarihleri arasında görev alan EUROMARFOR, Doğu Akdeniz-Lübnan kıyıları bölgesinde “*Impartial Behaviour*” adlı harekâtı gerçekleştirmiştir. Bu harekâta Birleşmiş Milletler himayesinde, denizde denetim görevi icra eden UNIFIL Deniz Görev Grubu'na da katılmıştır. Harekât, EUROMARFOR'un çeşitli organizasyonların çatısı altında faaliyet gösterme kabiliyetini ve esnekliğini bir kez daha ortaya koymuştur (Global Security, 2012).

5.4.2. AB Sınır Koruma Ajansı (FRONTEX)

AB Üye Devletleri'nin Dış Sınırlarında Operasyonel İşbirliğinin Yönetimine İlişkin Avrupa Ajansı - (Frontex), 1 Mayıs 2005'te Üye Devletlerin dış sınırlarının entegre yönetimini iyileştirmek ve iş birliği sağlamak amacıyla kurulmuştur. Kurum, Birliğin dış sınırlarının yönetiminden ve güvenliğinden sorumludur (Avrupa Komisyonu, 2010).

Terörizm bazı durumlarda düzensiz göçle bağlantılıdır. Bu nedenle düzensiz göçü önleme yönelik tedbirler, sıklıkla terörle mücadele tedbirleri ile ilişkilendirilmektedir (Skordeli

2015: 10). Bu çerçevede Frontex, esas olarak sınır kontrolü ve gözetimine odaklanmış olmasına rağmen, bu faaliyetleri yerine getirerek olası terör saldırılarını önlemeye de yardımcı olduğu için terörle mücadelede de önemli bir kurumdur.

Sınır gözetim faaliyetleri esas olarak Üye Devletlerin sorumluluğundadır. Bununla birlikte, tehditlerin sınır ötesi nitelikte olması, AB'nin bu tehditlere karşı daha fazla iş birliği ve koordinasyon önlemi almasını gerektirmektedir (Avrupa Komisyonu, 2020). AB bu kapsamda denizde ortak bazı deniz sınırı gözetim operasyonları düzenlemiştir.

Frontex Akdeniz'de Sophia, Hera, Nautilus ve Triton Operasyonları dâhil olmak üzere birçok ortak operasyon başlatmış ve bu operasyonları koordine etmiştir. Operasyonların esas amacı, düzensiz göç ve kaçakçılığı gibi yasadışı faaliyetleri önlemeye yönelik olmasına karşın, yapılan tüm operasyonlar Akdeniz'in daha güvenli bir hale gelmesine katkıda bulunmuş, terörle mücadele önlemlerine destek olmuştur. Dolayısıyla bu operasyonlar, AB'nin Akdeniz'deki terörle mücadele önlemlerinin bir tamamlayıcısı olarak kabul edilebilir.

5.4.3. Avrupa Sınır Gözetleme Sistemi (EUROSUR)

AB bünyesinde deniz sınırlarının güvenliğini sağlamak amacıyla çeşitli deniz gözetleme sistemleri bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi Avrupa Sınır Gözetleme Sistemi (EUROSUR)'dir. EUROSUR, AB dış sınırlarının yönetimini iyileştirmek için tasarlanmış bir bilgi alışverişi sistemidir. Ayrıca deniz güvenliği dâhil ilgili tüm taraflar için ortak bilgi ortamının entegrasyonuna odaklanan bir sınır gözetim ağıdır (Carrera ve Horteg 2015: 17).

EUROSUR, sınır gözetimini güçlendirmeyi, uyuşturucu kaçakçılığı ve insan kaçakçılığı gibi ciddi suçları önlemeyi ve bunlarla mücadele etmek için Üye Devletler içinde ve arasında koordinasyonu artırmayı, deniz yoluyla Avrupa kıyılarına ulaşmaya çalışan göçmenlerin hayatlarını kurtarmayı, denizleri daha güvenli hale getirmeyi amaçlamaktadır (Carrera ve Horteg, 2015: 17).

EUROSUR mekanizması kapsamında, Üye Devletlerin sınır gözetiminden sorumlu makamlar (sınır muhafızları, sahil güvenlik görevlileri, polis, gümrük ve deniz kuvvetleri) birbirleriyle operasyonel anlamda bilgi alışverişinde bulunabilecek, Frontex ve komşu ülkelerle sınır aşan suçlarla mücadele alanında iş birliği yapabilecektir (Avrupa Komisyonu, 2016). Özetle, EUROSUR, AB güvenliğini arttırmak için kurumlar arası iş birliğini geliştirmeyi ve mevcut bilgileri toplayarak ilgili aktörler arasında bilgi alışverişini sağlamayı amaçlayan bir iş birliği mekanizmasıdır.

5.4.4. Deniz Gözetleme Sistemi (MARSUR)

Deniz güvenliği için merkezi bir öneme sahip sistemlerden biri de Deniz Gözetleme Sistemi(MARSUR)'dir. Bilgi alışveriş sistemlerini kullanarak denizde durumsal farkındalık yaratmak amacıyla Eylül 2006 yılında başlatılan bir projedir. Genel hedefler, herhangi bir sorunla karşılaşıldığında daha fazla veri toplayarak, karar vericilerin doğru karar almasını sağlamak, askeri ve sivil kurumlar arasında düşük maliyetli bir ağ oluşturmak ve güvenliği desteklemektir (Avrupa Savunma Ajansı, 2019).

5.4.5. Avrupa Terörle Mücadele Merkezi (ECTC)

Avrupa Polis Teşkilatı, 2016 yılında terörle daha etkin bir şekilde mücadele etmek için Avrupa Terörle Mücadele Merkezi'ni (ECTC) faaliyete geçirmiştir. Merkez, terörist saldırılara karşı mücadelede üye ülkelere ortak bilgi sunma ve büyük bir terör saldırısı meydana gelmesi durumunda acil müdahaleyi koordine etme hizmeti sunmaktadır. Ayrıca üye ülkeler arasında istihbarat paylaşımı sağlamayı, kolluk kuvvetleri arasındaki bilgi alışverişini iyileştirmeyi ve üye ülkeler arasında koordinasyonu arttırmayı amaçlamaktadır (Europol Resmi Site, 2021).

6. Sonuç

Bu çalışmada, Akdeniz bölgesindeki terör tehdidinin boyutu incelenmiş ve AB'nin terörle mücadele önlemleri kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir. Bu çerçevede, Akdeniz güvenlik ortamı ele alınarak, Akdeniz'de meydana gelen terör saldırıları incelenmiş, AB'nin ortaya koyduğu politika, strateji ve girişimlerin günümüze kadar uzanan gelişimi analiz edilmiştir.

Son yıllarda Akdeniz Havzası'ndaki terör tehdidinin boyutu, yaşanan gelişmeler ve çevresindeki siyasi karışıklıklar nedeniyle oldukça yükselmiştir. DAESH terör örgütünün ticaret gemilerine yönelik saldırıları ve Libya kıyılarını ele geçirmesi olası terör saldırılarının gerçekleşme ihtimalini daha da arttırmıştır. Diğer taraftan, DAESH militanlarının Libya kıyılarını ele geçirmesi, militanların Avrupa'ya geçişini oldukça kolaylaştırmış, Avrupa'da ciddi bir terör saldırısı gerçekleştirme ihtimalini de önemli ölçüde kuvvetlendirmiştir.

Akdeniz güvenlik ortamı incelendiğinde, denizde gerçekleşen terör saldırılarının karaya oranla daha az olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Achille Lauro gemisine yapılan saldırı örneğinde olduğu gibi gerçekleşen bir saldırının çok büyük zararlara yol açacağı kesinlikle göz ardı edilmemelidir. Bu bakımdan denizde meydana gelen terör saldırılarının niceliksel olarak değil, niteliksel olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

AB 11 Eylül terör saldırılarına kadar terörle mücadele politikası oldukça sınırlı kalmıştır. Ancak AB bu tarihten sonra terörle mücadele gerçek bir ivme kazanmıştır. AB, terörle mücadele etmek amacıyla çeşitli politika ve stratejiler oluşturmuş, bilgi paylaşım merkezi kurmuş, üye ülkeler arasında ortaklıklar geliştirmiştir. Özellikle 2005 Avrupa Birliği Terörle Mücadele Stratejisi ile terörle mücadelede önemli bir ilerleme kaydetmiştir. Ayrıca AB, çeşitli politika araçları, programların ve girişimlerin geliştirilmesi ve finansmanı yoluyla da bölgede denizlerin güvenliğini güçlendirmiştir.

Buna karşılık, Akdeniz'de deniz terörü durumunda oluşacak kriz yönetiminde AB'nin rolü, hala olması gereken seviyenin çok gerisindedir. AB'nin deniz kuvvetleri olsa bile sürekli denizlerde karakol görevi icra eden, gözetleme ve denetleme faaliyetlerine önem veren aktif bir harekât bulunmamaktadır. Bununla birlikte, AB deniz kuvvetleri, özellikle Frontex tarafından uygulanan göçle mücadele operasyonlarını yürütürken, denizde terörle mücadelede dolaylı olarak yer almıştır. Düzensiz göçün terörist faaliyetlerle güçlü bir şekilde bağlantılı olduğu öncülünden hareketle, Frontex'in dış sınırları gözetlemesi ve koruması, terörist saldırıların önlenmesine de yardımcı olduğu değerlendirilmektedir.

Küresel bir deniz aktörü olan AB, özellikle kendi çıkarları ve vatandaşlarının güvenliği söz konusu olduğunda denizde meydana gelebilecek terör olaylarına karşı kayıtsız kalmamalıdır. Bu tehditler yalnızca Akdeniz'e kıyısı bulunan AB devletlerini değil, AB üyesi tüm devletleri ilgilendirmektedir. AB'ye üye olan devletlerin bireysel olarak hareket etmeleri durumunda etkin bir şekilde bu tehdidin önlenemeyeceği açıktır. Zira tehditler artık sınır ötesi bir nitelik taşımaktadır. Bu nedenle AB'nin bir bütün olarak bu tehdide yönelik önlemler alması gerekmekte, hatta Akdeniz'e kıyısı olan devletlerle de bölgesel bir iş birliği yapması gerekmektedir.

Yapılan bu çalışma, AB'nin Akdeniz'e yönelik terörle mücadele önlemlerinin 11 Eylül saldırılarının ardından ciddi bir ilerleme kaydettiğini ortaya koymaktadır. Buna karşılık, deniz alanlarında alınması gereken önlemler bu bölgede oldukça sınırlı kalmıştır. Bu nedenle AB'yi üye devletlerin güvenliğini tehlikeye atabilecek denizde olası terör saldırılarına hazırlamak için Akdeniz'e yönelik terörle mücadele politikalarının daha da geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca AB, terörle mücadele uygulamalarını daha iyi koordine etmeli ve denizde meydana gelebilecek

terör saldırılarına karşı güvenlik açıklarının giderilmesi için daha etkin bir bilgi ve istihbarat paylaşımı yapılmalıdır.

Sonuç olarak, terörle mücadele uluslararası toplum için ciddi bir önem arz etmektedir. Terör örgütlerinin uzun menzilli ve güdümlü füzelere sahip olma ihtimali göz önünde bulundurulduğunda denizde terör tehdidine yönelik sıkı önlemler alınması zorunlu bir hale gelmektedir. AB, Akdeniz’de meydana gelebilecek denizde terör saldırılarını önlemek için ciddi bir girişim ortaya koymuştur. Ancak AB’nin Akdeniz’e komşu ülkelerle iş birliği sağlama konusunda yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır. Terör tehdidi sınır aşan bir nitelikte olduğu için ortak politikalar ve bölgesel iş birliği olmadan bu sorunu önlemek ve ortadan kaldırmak mümkün değildir. Akdeniz’de daha güçlü bir AB varlığı, mevcut bölgesel güvenlik koşullarında özellikle gereklidir. AB büyüyen bu tehdide başarılı bir şekilde karşı koymak için kendi yasal çerçevesini sürekli güncellemeli ve NATO operasyonlarına benzer operasyonlar başlatmalı, bölgesel müttefiklerle hâlihazırda var olan ittifakını güçlendirmelidir.

Kaynakça

- Bateman, S. (2006), Assessing the Threat of Maritime Terrorism: Issues for the Asia-Pacific Region. *Security Challenges*, 2 (3), 77-91
- Boyer, A. L. (2007), Naval Response to a Changed Security Environment: Maritime Security in the Mediterranean. *Naval War College Review*, 60 (3), 73-100
- Brown, L. (2016), “ISIS’s Next Target Could Be Cruise Ships in the Med: Top NATO Commander Says Jihadists’ Spread into Libya Casts an ‘Uncomfortable Shadow’”, <https://www.dailymail.co.uk/news/article-3422044/Terrorists-target-cruise-ships-Med-ranking-commander-says-ISIS-s-spread-Libya-casts-uncomfortable-shadow.html> (Erişim Tarihi: 30.09.2021).
- Bueger, C. (2015), What is Maritime Security? *Marine Policy*, 53, 159-164
- Carrera, S. & Den Hertog, L. (2015), *Whose Mare? Rule of Law Challenges in the Field of European Border Surveillance in the Mediterranean*. CEPS Paper in Liberty and Security in Europe. Brussels: Centre for European Policy Studies.
- Chalk, P. (2008), The maritime dimension of international security: terrorism, piracy, and challenges for the United States (Vol. 697). *RAND Corporation*.
- Cilluffo, F. (2000), *Congressional Testimony before the US House Committee on the Judiciary’s Subcommittee on Crime about the “Threat Posed from the Convergence of Organized Crime, Drug Trafficking, and Terrorism”*.
- Deniz Kuvvetleri Komutanlığı (2015), *Türk Deniz Kuvvetleri Stratejisi*, Ankara.
- European Commission (2003), European Security Strategy 12 December 2003 <https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf> (Erişim Tarihi: 26.11.2021)
- European Commission, DG Fisheries and Maritime Affairs. “An exhaustive analysis of employment trends in all sectors related to sea or using sea resources”. Final report. C3135 / September 2006, https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/docs/body/main_report_en.pdf (Erişim Tarihi: 11.01.2022)
- European Commission, (2010), *European Internal Security Strategy*, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5842-2010-REV-2/en/pdf>, (Erişim Tarihi: 26.11.2021)
- European Commission (2010), *European Agency for the Management of External Borders*. Frontex. (Erişim Tarihi: 24/10/2021). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133216>
- European Commission (2016), EUROSUR. New tools to save migrants' lives at sea and fight cross-border crime. EC-MEMO/13/578 19/06/2013. (Erişim Tarihi: 24/10/2021) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_13_578
- European Commission (2020), *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the EU Security Union Strategy*. Brussels, 24.7.2020 COM (2020) 605 final. <https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-eu-security-union-strategy.pdf> (Erişim Tarihi: 04.12.2021).

European Defence Agency (EDA) (2019), Maritime Surveillance (MARSUR), [https://eda.europa.eu/what-we-do/all-activities/activities-search/maritime-surveillance-\(marsur\)](https://eda.europa.eu/what-we-do/all-activities/activities-search/maritime-surveillance-(marsur)), (Erişim tarihi: 15.11.2021).

European Union (2014), *European Union Maritime Security Strategy*, 11205/14, Brussels, 2014.

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2011205%202014%20INIT/EN/pdf> (Erişim Tarihi: 24.10.2021).

European Union. (2014), *Maritime Security Strategy (EUMSS)- Action Plan, Council of the European Union*, <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2015/jan/eu-council-management-migratory-flows-med-task-force-16222-14.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.11.2021).

European Union. (2016), *Shared vision, common action: A stronger Europe. A global strategy for the European Union's foreign and security policy*.

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10715-2016-INIT/en/pdf> (Erişim Tarihi: 24.11.2021).

European Union. (2018), *Maritime Security Strategy (EUMSS)- Action Plan. Council of the European Union*, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10494-2018-INIT/en/pdf> (Erişim Tarihi: 22.11.2021).

Europol Resmi Site. (2016), *Europol's European Counter Terrorism Centre Strengthens the EU's Response to Terror*. <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-counter-terrorism-centre-ectc>, (Erişim Tarihi: 24.10.2021).

Evans, L. (2011), *Political Priorities for Maritime Security in the Mediterranean*. In: Merritt, G. (ed). *Maritime Security in the Mediterranean: Challenges and Policy Responses*.

Fantinato, M. (2021), *Governance of International Sea Borders: Regional Approaches and Sustainable Solutions for Maritime Surveillance in the Mediterranean Sea*. In *Sustainability in the Maritime Domain*, Springer, Cham.

Feldt, L. (2011), *Securing the Mediterranean- Technological and Structural Reform of European Navies*. In: Merritt, G. (ed). *Maritime Security in the Mediterranean: Challenges and Policy Responses*, ss. 16-17.

Feldt, L., Roell, P., & Thiele, R. D. (2013), *Maritime security–Perspectives for a comprehensive approach*. *ISPSW Strategy Series: Focus on Defense and International Security*, 2.

Germond, B. & Grove, E. (2010), *Maritime Security in the Mediterranean: European and Transatlantic Approaches*, Washington: The German Marshall Fund of the United States.

Germond, B. (2015), *The Geopolitical Dimension of Maritime Security*. *Marine Policy*, 54, 137-142

Global Security (2012), *European Maritime Force (EUROMARFOR) EMF* [Online], <http://www.globalsecurity.org/military/world/europe/euromarfor.htm> (Erişim Tarihi: 24.10.2021).

Greenberg, M. D., Chalk, P., Willis, H. H., Khilko, I., & Ortiz, D. S. (2006), *Maritime terrorism: Risk and liability*. Rand Corporation.

Hallams, E., Ratti, L., & Zyla, B. (Eds.). (2013), *NATO Beyond 9/11: The Transformation of the Atlantic Alliance*, London: Palgrave Macmillan.

- Korin, A. (2004), "Terrorism goes to sea", *Foreign Affairs*.
- Lange, M. A. (2020), *Climate Change in the Mediterranean: Environmental Impacts and Extreme Events*. IEMed: Mediterranean Yearbook
- Lawrence J. (2007), "The European Union and Ocean Use Management: the Marine Strategy and the Maritime Policy," *Ocean Development & International Law*: 259–282.
- Martino, P. (2015), *ISIS sets sights on the Mediterranean*, <https://www.gatestoneinstitute.org/5301/islamic-state-libya> (Erişim Tarihi: 31.09.2021).
- McNerney, M. et al. (2017), *Cross-cutting Challenges and Their Implications for the Mediterranean Region*. Santa Monica: RAND Corporation.
- Kurulu, M. G. (2012), Küresel Deniz Güvenliği Sorunları ve Doğurduğu Sonuçlar, (Erişim Tarihi: 23.01.2022)
- Morabito, G. (2018), Addressing Mediterranean Maritime Challenges, *Mediterranean Affairs*.
- Murphy, M. N. (2007), *Contemporary Piracy and Maritime Terrorism: The Threat to International Security*. London: Routledge.
- Nightingale, S. (2015), *Islamic State militants claim Egypt coastguard attack*, <https://seafarersrights.org/islamic-state-militants-claim-egypt-coastguard-attack>, (Erişim Tarihi: 31.08.2021).
- Parisis, I. (2015), *The Maritime Dimension of European Security: Strategies, Initiatives, Synergies*. TUFTS University, Boston, USA.
- Prezelj, I. (2008), *Role of the European Union in the Fight against International Terrorism*. In Iztok Prezelj (ed). *The Fight against Terrorism and Crisis Management in the Western Balkans*.
- Quentin, S. (2003), Shipping activities: targets of maritime terrorism. publicado en la revista electrónica *MIRMAL*, 2.
- Raab, C. (2009), Steps forward to a EU Maritime Security Strategy. *The European Security and Defence Union*, (4), 37.
- Roell, P. (2009), *Maritime Terrorism- A Threat to World Trade*. Berlin: *ISPSW*
- Samarasinghe, T. S. G. (2008), *Threat Perception in Sri Lanka*. In. Parashar, S. (ed). *Maritime Counter-Terrorism: A Pan-Asian Perspective*.
- Simon, J. D. (1986), *The Implications of the Achille Lauro Hijacking for the Maritime Community*. Santa Monica: RAND Corporation.
- Skordeli, M. (2015), *The Greek Approach to the EU's Maritime Security Strategy*. In. Chapsos, I. and Kitchen, C. (eds). *Strengthening Maritime Security through Cooperation*.
- Tangör, B. & Sayın, S. (2012), Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Stratejisi: Yeni Bir Bütünleşme Alanı mı?, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 11(1), 85-118.
- Taufer, M. (2015), The Evolution of Maritime Security in the Mediterranean Sea, *Strategic Studies*, 35(4), 45-60.

Toi S. (2014), “Egypt thwarts Islamic State-linked bid to hit Israeli targets at sea”, *The Times of Israel*, <https://www.timesofisrael.com/egypt-thwarts-islamic-state-linked-bid-to-hit-israeli-targets-at-sea>, (Erişim Tarihi: 30.08.2021)